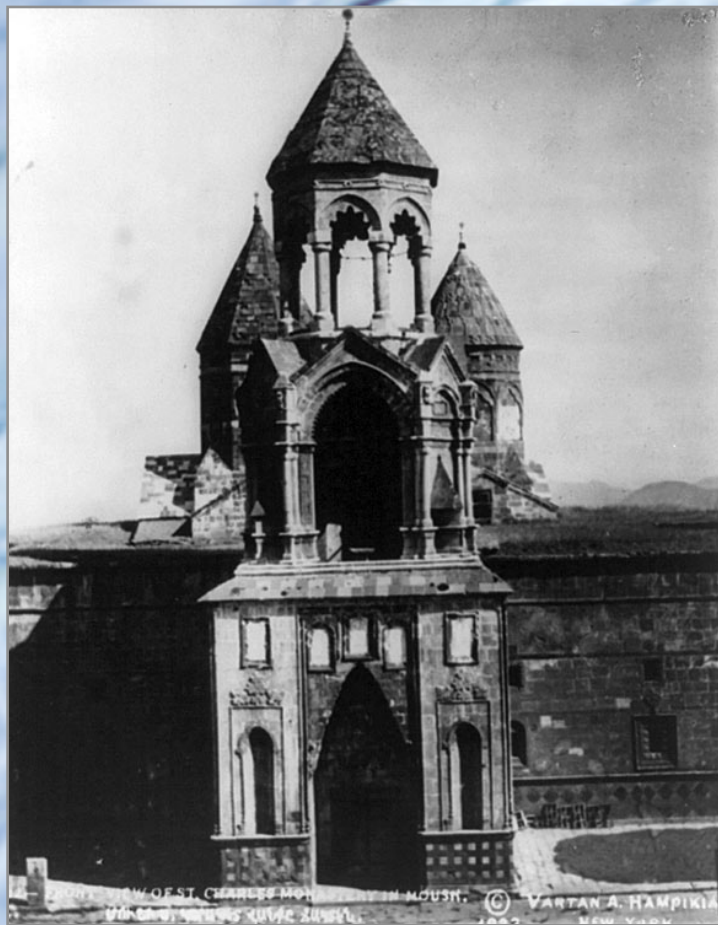

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կառավարության Պաշտոնաթիվ

Թիւ 4, Մայիս, 2012թ., Ֆրանսա, Փարիզ

Մշո Սուրբ Կարապետ 20-րդ դար

Արեւմտյան Հայաստանի դրոշն առաջին անգամ ծածանվեց
Հայաստանում եւ Ֆրանսիայում՝ Ծիծեռնակաբերդում եւ
Մանդելլոյում. 24-ը Ապրիլի 2012 թ.:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Արեւմտյան Հայաստանի Հայերի չորրորդ ազգային Վեհաժողովի անփոփազիր	էջ 3
Նախագահական հրամանագիր	էջ 4
Ֆրանսիայի Արտաքին Գործերի Նախարարին	էջ5
«Ռադիկալի» հոդվածում տեղ գտած առաջարկների մասին	էջ5
Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը մեկ տարեկան է	էջ 6-7
Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի լիազորագիրը փաստաբան Ֆիլիպ Գրիգորյանին	էջ 8
Փետրվարի 4-ը պատմական օր է	էջ 9
Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը կը դատապարտէ Հալեպի մահափորձը	էջ 10
Հայոց ցեղասպանության ճշգրիտ ժամանակագրության հարցը՝ 1915-1923 թթ., թե 1894-1923 թթ.	էջ 10
Հայոց ցեղասպանության դատապարտման ժամանակը	էջ 11-12
Հայոց ցեղասպանության եւ Հայաստանի բռնազավթված տարածքների կապակցությամբ հնչող սխալ մեկնաբանությունների վերաբերյալ	էջ 12-13

ԱՐԵՒՄՏՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ՉՈՐՐՈՐԴ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻ ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Արեւմտյան Հայաստանի հայերի չորրորդ ազգային Վեհաժողովը տեղի ունեցավ սույն թվականի նոյեմբերի 25-ից 27-ը Փարիզում:

Ազգային Վեհաժողովն իր աշխատանքի ընթացքում կանգ առավ մի քանի կարեւորագոյն հարցերի վրա, որոնցից են՝ Արեւմտյան Հայաստանի խորհրդարանի նախագիծը ներկայացրեց Հրաչ Փիլիպոսյանը, Ազգային Վեհաժողովը ընդունեց Արեւմտյան Հայաստանի խորհրդարանի նախագիծը որպէս նախնական աշխատանքային փաստաթուղթ:

Ինքնապաշտպանության խնդիրների հետ կապված ելույթ ունեցավ Վանո Դադոյանը, նա, մասնավորապէս, կանգ առավ ինքնապաշտպանության համապարփակ խնդիրներին, որոնք բխում են անհատի ներքին բարոյական կեցվածքից:

Վուդրո Վիլսոնի իրավարար վճիռի խնդրո պարզաբանմամբ ելույթ ունեցավ Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային խորհրդի նախագահ Արմենակ Աբրահամյանը, ով, մասնավորապէս, նշեց, որ Վուդրո Վիլսոնի Իրավարար վճիռը 1920 թվականի նոյեմբերի 22-ին պարտադրում էր կողմերին ճանաչելու Հայոց Պետության սահմանները: Այն պետության, որը դե ֆակտո եւ դե յուրե ճանաչվել էր միջազգային հանրության եւ Թուրքիայի կողմից՝ 1920 թվականի հունվարի 19-ից մինչեւ 1920 դեկտեմբերի 2-ը, այդ ժամանակից ի վեր

Արեւմտյան Հայաստանը օկուպացվել է:

Ազգային Վեհաժողովը կոչով դիմեց մտավորականությանը, կուսակցություններին, գործարարներին, հոգեւորականներին, հայրենակցական միություններին եւ բոլոր նրանց ուն համար թանկ է Արեւմտյան Հայաստանը եւ Հայոց Աշխարհը:

Կրճատ ներկայացնում ենք կոչը՝

Հարգելի հայրենակիցներ, հայոց ամբողջական հիմնախնդիրը, որը ուղղակիորեն կապված է խորհրդարանի ստեղծման հետ, առանց Ձեր աջակցության եւ մասնակցության հնարավոր չէ կյանքի կոչել.....

Դիմում ենք այսօրվա մեր Կոմիտասներին, Մ ա ն թ ա շ ո վ ն ե ռ ի ն , խրիմյան Հայրիկներին,

կորսված հայրենիքի պատկերը իրենց հիշողության մեջ վառ պահող հայրենակցական միություններին: Մեր միասնական հայրենիքը Ձեր աջակցության կարիքն ունի, «բարձրացրու, որ բարձրանաս», սա է միակ ճիշտ ճանապարհը:

Միացե՛ք մեզ եւ մենք հետ կբերենք մեր հայրենիքը:

**Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային խորհրդի
Լրատվական բաժին**

Փարիզ, 30. 11. 2011 թ.

Հայերը մեծ տառապանքներ են կրել եւ հեռացել, սակայն կորցնողը մենք ենք եղել. Դիարբեքիի քաղաքապետ

Աշխարհի ասորիների խորհրդի նախագահ Ջոնի Մեսոյի գլխավորած պատվիրակությունը հանդիպում է անցկացրել Դիարբեքիի քաղաքապետ Օսման Բայդեմիրի հետ:

Թուրքական Haberler-ի փոխանցմամբ՝ Դիարբեքիի քաղաքապետը նշել է, թե 20-րդ դարի սկզբին Դիարբեքիում շատ ցավալի իրադարձություններ են տեղի ունեցել, որի հետեւանքով Դիարբեքիի համար քրդերի չափ քրտինք թափած եւ մեծ ներդրում կատարած հայերը, ասորիները եզդիները ստիպված են եղել արտագաղթել: «Նրանք մեծ տառապանքներ են կրել եւ հեռացել, սակայն համոզված եղեք, որ մենք՝ այստեղ մնացողներս ենք կորցրել: Նրանց գնալուց հետո մենք աղքատացանք եւ կորցրեցինք մեր խաղաղությունը: Ներկայիս սերունդը առեւերեսվել է պատմության հետ եւ դատապարտում է անցյալում տեղի ունեցած անխղճությունները», - ասել է Օսման Բայդեմիրը:

Նա հավելել է, որ KCK-ի գործով դատական գործում իր դեմ առկա մեղադրանքների պատճառով չի կարող երկրից դուրս գալ եւ մշակութային կապեր հաստատել արտասահման հեռացած հայերի, ասորիների եւ եզդիների հետ:

Աշխարհի ասորիների խորհրդի նախագահ Ջոնի Մեսոն նշել է, թե Օսման Բայդեմիրի խոսքերն իրեն ոգեւորել են, եւ նա այդ ուղերձները կհասցնի ասորական համայնքի ներկայացուցիչներին:

/www.NEWS.am, 18.04. 2012 | 00:04/

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

ԹԻՒ 2011-12-26

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Հաշվի առնելով.

անցյալում մարդկության եւ հայության կրած մարդկային, հոգեւոր-մշակութային, նյութական եւ տարածքային կորուստները, ներկայումս մարդկության հոգեւոր-մշակութային, բարոյա-հոգեբանական եւ տնտեսա-քաղաքական խոր ճգնաժամի մեջ գտնվելը, ինչպես արեւելքում, այնպես էլ արեւմուտքում, որը սպառնում է տարածաշրջանի հայությանն ու Հայաստանի անվտանգությանը:

Հիմնվելով.

1. Արեւմտյան Հայաստանի հայերի ինքնորոշման իրավունքի կիրառման անհրաժեշտութեան վրա, առաջադրված՝ Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի կողմից՝ 2004 թ. դեկտեմբերի 17-ին, Շուշի, (հոդված 5):

2. Արեւմտյան Հայաստանի հայերի իրավունքների մասին Հռչակագրի վրա, ընդունված 2007-ի հունվարի 20-ին Փարիզ, Ֆրանսիա, Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդարանի պատգամավորների կողմից, որտեղ հիմնավորված են հայության ազատ կենսակերպի, մտավոր եւ ֆիզիկական անվտանգության իրավունքները (հոդվածներ 6-րդ, 7-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 10-րդ, 11-րդ):

3. Աշխարհասփյուռ հայության պետական կառույցի ստեղծման բնական իրավունքի վրա Հռչակագիր՝ ընդունված 2011-ի փետրվարի 4 ին, Փարիզ, Ֆրանսիա:

4. Արեւմտյան Հայաստանի հայերի եւ Արեւմտյան Հայաստանի հայերի Մշտական, Զինված, Դրական Չեզոքության որդեգրած քաղաքականության վրա (որոշում թիվ 1/2011 - 29.03.2011 թ.)՝ համաձայն «Չեզոք պետությունների եւ չեզոք անձանց իրավունքների եւ պարտականությունների մասին» ցամաքային պատերազմի ժամանակ» Կոնվենցիայի հոդվածների եւ դրույթների (Հաագա, 18-ը հոկտեմբերի 1907 թ.):

Կրկին վերահաստատելով մեր հանձնառությունը, նպաստելու հակամարտությունների խաղաղ կարգա-

վորման սկզբունքին եւ տարածաշրջանային խաղաղությանն ու անվտանգությանը, ապահովելու ժողովուրդների ազատ զարգացման եւ առաջընթացի իրավունքը:

Գիտակցելով մեր պատասխանատվությունը հայության խնդիրների հանդեպ, հիմնված ՄԱԿ-ի Մարդու Իրավունքների Համընդհանուր Հռչակագրի եւ ներպետական ու միջազգային հիմնարար այլ սկզբունքների ու նորմերի վրա, որոնք առնչվում են հայության ինքնապաշտպանությանը, կյանքի ու գույքի ապահովությանը, նաեւ հայության զարգացման ու առաջընթացի բնական իրավունքին,

Հրամանագրում են՝

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի եւ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարության Ինքնապաշտպանության եւ անվտանգության ապահովման ազգային համակարգի ստեղծման գործընթացի սկիզբը:

ա) Պատրաստել Արեւմտյան Հայաստանի հայերի Ինքնապաշտպանության եւ անվտանգության ապահովման ազգային համակարգի Կանոնադրությունը եւ Վարքականոնը:

բ) Արեւմտյան Հայաստանի աշխարհասփյուռ հայերը կարող են եւ իրավունք ունեն մասնակցել Արեւմտյան Հայաստանի հայերի Ինքնապաշտպանության եւ անվտանգության ապահովման ազգային համակարգի կայացման գործընթացին և անհրաժեշտության դեպքում մասնակցել հայության եւ Հայաստանի պաշտպանությանը:

**Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի
Նախագահ՝ Արմենակ Աբրահամյան,
Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի
Կառավարության Վարչապետ՝
Տիգրան Փաշաբեգյան**

Թուրքերն անհանգստացած են.

ՄԻԵԴ-ի որոշումից հայերը կարող են օգտվել

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից 1940-ի Կատինի իրադարձությունների գործով Ռուսաստանի դեմ կայացրած վճիռն անհանգստացրել է թուրքերին:

Թուրքական Milliyet-ի փոխանցմամբ՝ ՄԻԵԴ-ի որոշումը անհանգստացնող է, քանի որ որոշման մեջ նշվել է, թե Կատինի իրադարձությունները զինվորական հանցագործություն են եւ հանցանքի վաղեմության ժամկետ չունեն:

Անկարայի համալսարանի քաղաքագիտության ֆակուլտետի Մարդու իրավունքների կենտրոնի դասախոս Քերեմ Ալթըփարմաքը նշել է, թե ՄԻԵԴ-ի հիշյալ որոշումը կարող է նախադեպ ծառայել նաեւ Դերսիմի, Սըվասի, Չորուսի եւ այլ կոտորածների գործով դատավարությունների ժամանակ Թուրքիայի դեմ որոշում կայացնելու համար:

Քերեմ Ալթըփարմաքը նշել է, թե 1915-ին սպանված հայերի ընտանիքի անդամներից մեկը դատական հայց ներկայացնի, ՄԻԵԴ-ը կարող է բավարարել այդ հայցը:

/www. NEWS.am, 20.04. 2012 | 00:20 /

Ֆրանսիայի Արտաքին գործերի նախարարին

Հարգելի Պարոն Ալեն ժյուլյե

Մենք մեր շնորհակալությունն ենք հայտնում Ֆրանսիայի Սենատի կողմի ցեղասպանությունների ժխտումը քրեականացնելու մասին օրինագծի ընդունման կապակցությամբ եւ մեր շնորհակալական խոսքն ենք հղում բոլոր նրանց,

ովքեր եւս մեկ քայլ կատարեցին դեպի արդարության ու ճշմարտության հաղթանակ:

Ընդունելով օրինագիծը՝ Ֆրանսիան ապացուցեց՝ չկա օտարի ցավ:

Այս օրենքն ընդհանրացնում եւ ամփոփում է պատմական այն բոլոր փաստաթղթերը, որոնք ընդունել է Ֆրանսիայի Հանրապետությունը վերջին հարյուր տարվա ընթացքում: Խորհրդարանի կողմից ընդունված Հայոց ցեղասպանությունը դատապարտող օրենքը հույս է տալիս Արեւմտյան Հայաստանի բռնադատված հայ ժողովրդին:

Այս քայլով Ֆրանսիայի Հանրապետությունը հայ ժողովրդի իրավունքը վեր դասեց սեփական շահերից, համոզված ենք, այս պատմական քայլը խրախուսելու է Եվրոպական Միությանը եւ աշխարհի մյուս պետություններին:

Իրականում, օրինագծի ընդունմամբ էլ ավելի կամրապնդվի իրավունքը Եվրոպական Միության մեջ:

Հայոց ցեղասպանության ժխտումը քրեականացնող օրինագիծը կարելու իրավական մեխանիզմ է մարդկության եւ մարդկայնության դեմ կատարված հանցագործությունները ժխտողներին պատասխանատվության ենթարկելու:

Մենք լիահույս ենք, հեռու չէ այն օրը, երբ Թուրքիան՝ ինքը, կճանաչի Հայոց ցեղասպանությունը:

Արեւմտյան Հայաստանի
Վտարանդի Կառավարության
Արտաքին գործերի հանձնախմբի ղեկավար՝
Արամ Սկրտչյան

Փարիզ, Ֆրանսիա, 25.01.2012 թ.

«Ռադիկալի» հոդվածում տեղ գտած առաջարկների մասին

Հայության զարկերակը շոշափելու համար Թուրքիայի Հանրապետությունը բազմաթիվ ու բազմազան ձեւեր է կիրառում եւ վերջերս «Ռադիկալ» օրաթերթում տպված հոդվածը դրանցից մեկն է (Տես, www.Tert.am, 10:52 • 10.04.2012):

Հոդվածագիրը՝ թուրք լրագրող, հրապարակախոս Օրհան Զեմալ Ջենգիզը գտնում է, որ «միջազգային որեւէ դատարան Հայկական Հարցի շրջանակում Թուրքիայի Հանրապետությանը չի կարող մեղավոր ճանաչել»:

Արժե հոդվածագրին հարցնել. իսկ «ինչո՞ւ այդպես միանշանակ», իսկ «ո՞վ է Օսմանյան Թուրքիայի իրավահաջորդը», կամ «ո՞վ չգիտի, որ ցեղասպանության հանցագործության նկատմամբ վաղեմության ժամկետ չի կիրառվում», ինչը նշանակում է, թե ներկայիս Թուրքիայի Հանրապետությունը, որպես Օսմանյան Թուրքիայի ժառանգորդ, պատասխանատու է 1894-1923 թթ. երեք թուրքական՝ օսմանյան, երիտթուրքական, քեմալական, կառավարությունների կողմից իրականացված մարդատյաց, ռասիստական ու հայատյաց քաղաքականության համար, որի համար եւ պետք է հատուցի:

Հայոց ցեղասպանությունը չի սահմանափակվում 1915-ով: Եթե թերթելու լինենք վերջին 150 տարիների պատմությունը, ապա վեր կհանեն 1894-96-թթ.՝ Կիլիկիայի, 1909-ի՝ Ադանայի կոտորածները, 1915-17 թթ.՝ Արեւմտյան Հայաստանի, Կիլիկիայի եւ Օսմանյան կայսրության ողջ տարածքում իրականացված հայերի համապարփակ ցեղասպանությունը, 1918-23 թթ.՝ կոտորածները, ջարդերն ու բռնազաղթը:

Այնուհետեւ թուրք հրապարակախոսը կենտրոնացնում է միայն բարոյական եւ ֆինանսական փոխհա-

տուցման հարցի վրա, մոռացության մատնելով, որ կա ավելի առաջնային խնդիր՝ տարածքային՝ Արեւմտյան Հայաստանը, ներառյալ Կիլիկիան: Հիշեցնենք, որ 1920 թվականի նոյեմբերի 22-ին ԱՄՆ 28-րդ նախագահ Վուդրո Վիլսոնը վավերացրեց «Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ սահմանի մասին» Իրավարար վճիռը, ինչի մասին դժվար թե «Ռադիկալի» հոդվածագիրը չի մանար:

Գալով անհատական փոխհատուցման խնդրին, ապա ի՞նչ անհատական փոխհատուցման մասին է խոսքը, մի՞թե թուրքերը հայերին իրենց տներից դուրս են հրավիրել՝ համոզելով վերցնել անձնական փաստաթղթերը: Ո՞ր անհատին են փոխհատուցելու, նրան, ում Դեր-Չորի ճանապարհին գլխատեցի՞ն, թե՞ չծնված երեխաներին, թոռներին ու ծոռներին...

Անհատական փոխհատուցման խնդիրը եւս մեծ կեղծիք է՝ մեծ հանցագործությունը շրջանցելու նպատակով: Հանցագործությունն իրականացվել է ժողովրդի նկատմամբ, ուստի փոխհատուցումն էլ ժողովրդինն է:

Արեւմտյան Հայաստանի Կառավարության
Լրատվական բաժին

19.04.2012 թ.

Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը մեկ տարեկան է

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը 2011 թվականի փետրվարի 4-ին հռչակեց Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը կազմավորելու գործընթացի սկիզբը:

Այն հարցին, թե ինչո՞ւ այդքան պատասխանատու որոշում կայացվեց, մենք պատասխանել ենք 2011 թվականի նոյեմբերի 16-ին հրապարակված «Ինչո՞ւ Արեւմտյան Հայաստանի Կառավարությունը» հոդվածում:

Այստեղ կրկնենք որոշ հիմնադրույթներ այդ համապարփակ հարցադրման եւ իրողության հետ կապված:

Արեւմտյան Հայաստանի Կառավարության ստեղծման պատասխանատուներից մեկը Միջազգային ընկերակցությունն է, ով ոչ միայն 90 տարի ի վեր ամեն կերպ մերժել ու շրջանցել է հայոց իրավունքները իր բնօրրան հայրենիքի նկատմամբ, այլեւ ամեն ինչ արել է, որ նորանկախ Հայաստանը նույնպես զրկված լինի այդ իրավունքները պաշտպանելու լծակներից եւ հնարավորությունից:

Սա իր հերթին նշանակում է, որ դաշնակից տերությունները, ներկայիս Միջազգային ընկերակցությունը, պատասխանատվություն են կրել եւ կրում են այն հարցերում, որ Միջին Արեւելքի պետությունների ետպատերազմյան սահմանները կարգավորելիս, այսինքն՝ Սեւրի դաշնագրի դրույթները կյանքի կոչելիս, խոշոր բացթողումներ են արել, ինչի հետեւանքով Միջին Արեւելքում չեն կարգավորվել հայկական, քրդական հարցերը եւ դրանք մնացել են որպես լարվածության օջախներ:

Հաջորդ կարեւոր հարցը, ինչը հաճախ պետք է հիշել, այն է՝ թե Հայկական Հարցի հետ կապված խնդիրները բավարար չէ դիտարկել միայն իրավական հարթության մեջ, այն պարզ պատճառով, որ դրանց վրա անմիջական ազդեցություն ունեն մաւ տարածաշրջանային ժամանակակից ռազմաքաղաքական կարեւոր գործոնները, զարգացումներն ու իրադարձությունները:

Օրինակ, այդպիսի մի խնդիր է Արեւմտյան Հայաստանի (ներառյալ Կիլիկյան Հայաստանի) բռնազավթված տարածքների խնդիրը, որովհետեւ այդ տարածքներից է բխեցվում տարածաշրջանում ապրող հայությանն ու Հայաստանի Հանրապետությանը, Հայաստանին ուղղված արդի բոլոր հիմնական սպառնալիք-

ները, եւ ոչ միայն հայությանն ու Հայաստանին: Որովհետեւ, առաջին հերթին, Արեւմտյան Հայաստանի ու Կիլիկյան Հայաստանի բռնազավթված տարածքների վրա են տեղակայված ժամանակակից Թուրքիայի այն զինված ուժերը, որոնք այդ տարածքներից սպառնում են Հայաստանի Հանրապետությանը, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությանը (Վրցախին), Վրաստանում ու Ջավախքում ապրող հայությանը, Իրանին՝ ներառյալ Իրանում ապրող հայությանը, Իրաքին՝ ներառյալ Իրաքում ապրող հայությանը, Սիրիային՝ ներառյալ Սիրիայում ապրող հայությանը:

Որովհետեւ, վաղուց արդեն ժամանակն է, որ հայությունը նեցուկ կանգնի ՀՀ-ին ու ԼՀՀ-ին եւ գործնական քայլեր ձեռնարկի, առաջին հերթին, հենց ապօրինի ու անօրինական շրջափակումները վերացնելու ուղղությամբ: Իսկ դրա ամենաիրական ու ամենաիրատեսական ճանապարհը, որպես տեր եւ իրավատեր իր սեփական հայրենիքին տեր կանգնելու գործընթացն է:

Որովհետեւ, Միջազգային ընկերակցության իրավական, քաղաքական, մաւ բարոյական դիրքորոշումից ու վերաբերմունքից է կախված այն հարցի պատասխանը, թե ինչպե՞ս կընթանան հայության եւ Հայաստանի համար կենսական նշանակություն ունեցող այս հարցի հետ կապված դեպքերի ու իրադարձությունների զարգացումները:

Գալով Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի եւ Արեւմտյան Հայաստանի Կառավարության ձեւաչափին՝ ընտրված է իրավական ուղիներով ընթանալու եւ երկու խնդիր լուծելու ճանապարհը:

Առաջին՝ իրավական բոլոր միջոցներով հայության իրավունքների եւ, առաջին հերթին, Հայաստանի տարածքային ամբողջականության պահանջների պաշտպանության խնդիրը:

Երկրորդ՝ հայությանն ու Հայաստանին ուղղված սպառնալիքները չեզոքացնելու խնդիրը:

Առաջինը հնարավոր է, երբ հայությունը՝ այս դեպքում Արեւմտյան Հայաստանի հայը հանդես գա որպես իրավունքի սուբյեկտ, որպես բնիկ ժողովուրդ, ով իրավունք ունի իր բնօրրանում, հայրենիքում՝ ինքնորոշման իրավունքի, ընդհուպ մինչեւ անկախություն: Ով իրավունք ունի իր հայրենիքի նկատմամբ իր մասով, որպես իրավահաջորդ Վիլսոնյան Իրավարար վճռի, ով իրավունք ունի իր հայրենիքի նկատմամբ, որ-

պես Կիլիկյան Հայաստանի անկախության պահանջատեր իրավահաջորդ:

Երկրորդը, հնարավոր է, եթե հայությունը՝ սփյուռքահայությունը եւ տարածաշրջանում բնակվող հայությունը, օգտվելով բնական եւ մարդկային իրավունքի սկզբունքներից ու նորմերից, օգտվելով Արեւմտյան Հայաստանի հայերի եւ Արեւմտյան Հայաստանի Մշտական, զինված, դրական չեզոքության մասին հայտարարությունից՝ ձեռնարկի իր ինքնապաշտպանության ուժերի կազմավորումը:

Ամփոփելով արդեն իսկ ասվածը՝ նշենք, որ Արեւմտյան Հայաստանի հայության եւ Արեւմտյան Հայաստանի իրավունքները պաշտպանելու այլ ճանապարհ չկա, քան Արեւմտյան Հայաստանի Կառավարության ձեւաչափը, որովհետեւ մնացած հասարակական – քաղաքական ձեւաչափերը բազմիցս ապարդյուն փորձարկվել են անցնող 90 եւ ավելի տարիների ընթացքում:

Այժմ խոսենք անցած մեկ տարում Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի եւ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարության իրականացրած ծրագրային աշխատանքների մասին:

Անցած մեկ տարին բավարար ժամանակ էր եւ գործունեության զխավոր ուղղությունները հստակեցնելու, եւ այդ բոլոր ուղղություններով համապատասխան քայլեր ձեռնարկելու համար:

Նշենք դրանք.

2011 թվականի փետրվարի 4-ին Արեւմտյան Հայաստանի Հայերի Ազգային Խորհուրդը հռչակեց Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարության կազմության սկիզբը:

2011 թվականի մարտի 6-ին Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի հատուկ հրամանագրով ստեղծվեց Արեւմտյան Հայաստանի Ժառանգության ազգային հանձնախումբը:

2011 թվականի մարտի 30-ին Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը որոշում կայացրեց Արեւմտյան Հայաստանի հայերի եւ Արեւմտյան Հայաստանի Մշտական, զինված, դրական չեզոքությունը հայտարարելու մասին:

2011 թվականի ապրիլի 14-ին Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը եւ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը դիմեց Սեւրի դաշնագիրը ստորագրած պետություններին՝ իր մասով իրավահաջորդության դիմումով:

2011 թվականի մայիսի 28-ին Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը որոշում կայացրեց Հայերի ցեղասպանության, Մեծ Եղեռնի հանցագործության իրականությունը հիմնավորելու Իրավաբանական հատուկ հանձնաժողովի ստեղծման վերաբերյալ:

2011 թվականի սեպտեմբերի 4-ին Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը եւ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը դիմեց ՄԱԿ-ի

Անվտանգության Խորհրդին՝ Վուդրո Վիլսոնի Իրավարար վճիռը վերստին կյանքի կոչելու դիմումով:

2011 թվականի սեպտեմբերի 13-ին Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը եւ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը դիմեց Եվրոպաումենտի պատգամավորներին՝ 1987 թվականի հունիսի 18-ին ընդունված «Հայկական հարցի քաղաքական լուծման մասին» բանաձեւի որոշ դրույթներ վերանայելու եւ վերածեւակերպելու դիմումով:

2011 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը եւ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը ձեռնարկեց համաժողովրդական էլեկտրոնային հարցապնդում՝ հետեւյալ երկու ծրագրային խնդիրներով՝ 1. Վիլսոնեան Իրավարար վճռի իրականացման ծրագիր, 2. Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարության Խորհրդարանական ընտրությունների ծրագիր:

2011 թվականի հոկտեմբերի 21-ին Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի նախագահի հատուկ հրամանագրով կայանքի կոչվեց Արեւմտյան Հայաստանի Դրոշը:

2011 թվականի դեկտեմբերի 26-ին Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի նախագահի հատուկ հրամանագրով հայտարարվեց Արեւմտյան Հայաստանի հայերի ինքնապաշտպանության եւ անվտանգության ապահովման ազգային համակարգի ստեղծման գործընթացի սկիզբը:

Աստառային կարող ենք արձանագրել, որ 2011 թվականը հարուստ էր Արեւմտյան Հայաստանի հայերի եւ Արեւմտյան Հայաստանի իրավունքների պաշտպանության իրավական – քաղաքական ծրագրային փաթեթները պատրաստելու, ձեւակերպելու եւ հունավորելու տեսանկյունից: Այս իմաստով կատարված աշխատանքները, ավելի քան, արդյունավետ ու նպատակասլաց են եղել:

2012 թվականը նույն թափով ու վճռակամությամբ աշխատանքները շարունակելու, ինչպես նաեւ կազմակերպչական գործունեություն ծավալելու ժամանակաշրջան է լինելու:

Մենք գիտենք, թե թվարկված աշխատանքներում, որքան մեծ է Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի եւ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարության բոլոր անդամների, նվիրյալների ու մասնակիցների անձնական ներդրումը:

Մեր հատուկ շնորհակալությունը բոլորին:

Մենք միասին ենք եւ հաղթանակը մերն է լինելու:

Տիգրան Փաշաբեգյան
Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի
Կառավարության Վարչապետ

04.02.2012 թ.

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի լիազորագիրը փաստաբան Ֆիլիպ Գրիգորյանին

Ֆրանսիայի Հանրապետության Սենատում ցեղասպանության հերքումը քրեականացնող օրինագծի ընդունման փաստը բոլոր հայկական հասարակական եւ պետական կառույցների կողմից իրենց վերագրելու փորձեր եղան: Հաղթանակի եւ ցնծության զգացողությունը, սակայն, կարճ տևեց, իսկ ցեղասպանության հերքումը քրեականացնող օրինագծի պաշտպանության խնդիրը մնաց ցպահանջ: Այդպես էլ այս վճռական պահին հայկական հասարակական եւ պետական կառույցները չկարողացան հաղթահարել սեփական բարդությունները առաջացած խնդրի վերաբերյալ, որի արդյունքում հայ հասարակությունը զրկվեց ճշգրիտ կողմնորոշվելու եզակի հնարավորությունից:

Չնայած այն բանին, որ նախագահ Ն. Սարկոզին քննադատեց այդ օրինագծի դեմ հանդես եկած մի շարք նախարարների եւ իր դժգոհությունը հայտնեց այդ օրինագծի չեղյալ հայտարարման պահանջով Սահմանադրական խորհուրդ դիմելու փաստի առթիվ եւ հայտարարեց, որ եթե Ֆրանսիայի Սահմանադրական խորհուրդը հակասահմանադրական որակի հունվարի 23-ին Սենատի հավանությանն արժանացած փաստաթուղթը, ապա իրենք կպատրաստեն մեկ այլ օրինագիծ եւ կներկայացնեն խորհրդարանի հաստատմանը:

Չնայած այն բանին, որ նախագահ Ն. Սարկոզին քննադատեց այդ օրինագծի դեմ հանդես եկած մի շարք նախարարների եւ իր դժգոհությունը հայտնեց այդ օրինագծի չեղյալ հայտարարման պահանջով Սահմանադրական խորհուրդ դիմելու փաստի առթիվ եւ հայտարարեց, որ եթե Ֆրանսիայի Սահմանադրական խորհուրդը հակասահմանադրական որակի հունվարի 23-ին Սենատի հավանությանն արժանացած փաստաթուղթը, ապա իրենք կպատրաստեն մեկ այլ օրինագիծ եւ կներկայացնեն խորհրդարանի հաստատմանը:

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը մշտապես խոսել եւ այս վճռական պահին նույնպես խոսում է Արեւմտյան Հայաստանի հայերի պատմական իրավունքների մասին, որի մեկ մասն էլ կազմում է հունվարի 23-ին Սենատի հավանությանն արժանացած փաստաթուղթը:

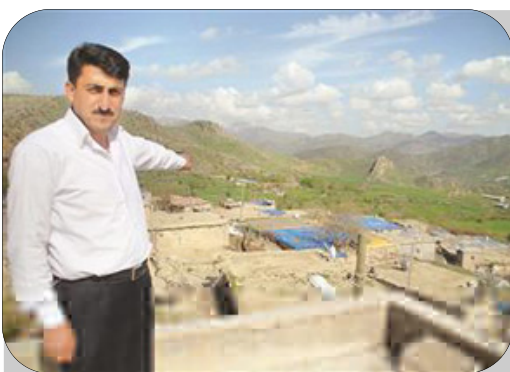
Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը մշտապես հանդես է գալու ինչպես Արեւմտյան Հայաստանի հայերի իրավունքների, այնպես էլ մարդու համապարփակ իրավունքների պաշտպանությամբ եւ ապագայում պահանջներ է ներկայացնելու Թուրքիայի Հանրապետությանը:

Այսօր եւ ապագայում Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդն իր մասով պահանջատեր է եւ վերահսկելու է Արեւմտյան Հայաստանի հայերի իրավունքներն այնպես, որ պահանջատիրությունը դառնա միջազգային իրավունքի գերակա հարց:

Ելնելով ստեղծված իրադրությունից՝ Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը համապատասխան լիազորություններով օժտեց փաստաբան Ֆիլիպ Գրիգորյանին, Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի կողմից՝ դատական հայցով դիմելու Ֆրանսիայի Հանրապետության Սահմանադրական խորհուրդ:

Արեւմտյան Հայաստանի
Ազգային Խորհրդի Նախագահ՝
Արմենակ Աբրահամյան

05.02.2012 թ., Փարիզ

Սասունի հայերը դատի են տվել թուրքերին՝ պահանջելով իրենց հողերը

Հայկական համայնքը դատի է տվել թուրքերին Թուրքիայի արևելյան Բաթման նահանգի իրենց հողերն ապօրինի ձևով ուրիշներին հանձնելու համար: Հողի մոր տերերը պնդում են, թե իրենք գնել են հողերը, տեղեկացնում է Hurriyet-ը:

Վիճահարույց տարածքը կազմում է 3,000 ակր՝ 4 գյուղերում՝ Աջար, Հեյբեթլի, Բալբաշի և Չաղիլ: Բոլոր գյուղերը գտնվում են Բաթման նահանգի Սասուն գավառում:

Հայ համայնքը՝ իր 38 տնտեսություններով, ստիպված էր եղել գյուղերից դուրս գալ 25 տարի առաջ: Հայ համայնքի դատապաշտպանը ասել է, թե հողն ուրիշներին է տրվել կեղծված փաստաթղթերով: Ըստ նրա՝ կեղծ լինելն ապացուցում է այն, որ դրանց բնօրինակները չկան, միայն պատճեններ են: Իսկ իր պաշտպանյալները ունեն բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերը: Աջարի գյուղապետն իր հերթին պնդել է, թե իրենք 1986-ին 1,300 ակր հողը գնել են հայ Իսա Դեմիրջիից:

Տասնամյակներ առաջ հայերը ստիպված էին եղել գյուղերը թողնել և Ստամբուլ տեղափոխվել տարածքում թուրքական կառավարական ուժերի և Քուրդիստանի աշխատավորական կուսակցության միջև բախումների արդյունքում, որոնք անտանելի վիճակ էին ստեղծել այդ շրջանում:

Այժմ ևս պահանջատերերը մտահոգ են իրենց անվտանգության համար, ասել է նախկին հողատերերի ժառանգներից Օսման (Հովսեփ) Դեմիրջին:

Այս գործով առաջիկա լսումը նախատեսվում է մայիսի 4-ին: /www.tert.am.23:23 • 27.04.12/

Փետրվարի 4-ը պատմական օր է

2011 թվականի փետրվարի 4-ը հիշվելու է որպես շրջադարձային օր, վերահաստատվեց հայոց ոգու անպարտելիության թեզը: Մշակութային բաժանումները չկարողացան խոչընդոտել Հայոց քաղաքակրթության վերահաստատման ընթացքը. մեր տեսակը վերահաստատվեց, հայը նույն արժեհամակարգի կրողն է:

Ապագա պատմաբանները 2011 թվականի փետրվարի 4-ը կարող են կոչել որպես մի օր, երբ հայը անդարձելիորեն վերագտավ իր ուժերը: Այս անգամ Հայոց աշխարհը, կարծես թե, ներքին մերժման ճանապարհով չի ընթանում, ինչը կարող է հսկայական գաղափարական, քաղաքական եւ տնտեսական կուտակման լծակ դառնալ ողջ հայության համար:

Մեկ տարվա ընթացքում Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը տարբեր որոշումներ ընդունեց, որոնց մեջ կար մեկը՝ Ուղերձը, «Մենք հայ ենք, հավատարիմ ազգային ու համամարդկային բոլոր իդեալներին եւ վճռական ենք ապրելու այդ քաղաքակրթական չափանիշներով՝ ինչպես հիմա, այսօր, այնպես էլ ապագայում»:

Ունանք Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի կողմից Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարության գործնաթացի քայլերը համարեցին պատվեր, մյուսները՝ հավակնոտ, իսկ մի ահռելի զանգված՝ մնաց անտարբեր:

Սակայն, այս մոտեցումները չեն կարող կանխել մեր ընթացքն ու հզորացումը:

Մենք գիտենք, որ միջազգային հարաբերություններում ընկալումներն ավելի շատ են հաշվի առնվում, քան գոյություն ունեցող իրողությունները, ուստի՝ մեր աշխատանքներն իրականացնելիս, հավատարիմ մնալով իրավական – քաղաքական ու քաղաքակրթական մեր համոզումներին, միաժամանակ հաշվի ենք առնում նաեւ այդ իրականությունն ու միջազգային ընկալումները:

Հարգելի հայրենակիցներ, մենք հստակ վերաբերմունք ունենք Արեւմտյան Հայաստանի քաղաքացիների հանդեպ, նաեւ նրանց, ովքեր դեռ չեն միացել մեզ, հստակ գիտակցում ենք մեր լիազորությունների եւ իրավունքների սահմանը եւ պատասխանատու ենք մեր գործունեությամբ՝ Հայոց պահանջատիրության խնդրի հետ կապված:

Եւս մեկ անգամ շեշտենք, թե մենք ներկայացնում ենք Արեւմտյան Հայաստանի հայերի շահերը եւ որեւէ ձեւով կապված չենք ռուսական դաշտում ձեւավորված «Արեւմտահայոց» քաղաքական գործունեություն հետ: Այո, Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը, պետք չէ շփոթել Արեւմտահայոց Համագումարի հետ, որովհետեւ դրանք տարբեր նպատակներ հետապնդող տարբեր ձեւաչափեր են: Մասնավորապես, Արեւմտյան

Հայաստանի Ազգային Խորհրդի ծրագրի ձեւաչափը Արեւմտյան Հայաստանի հայերի, որպես բնիկ ժողովուրդ, սեփական հայրենիքում ինքնիշխան պետություն ունենալու իրավունքն է՝ ԱՄՆ 28-րդ նախագահ Վուդրո Վիլսոնի կայացրած Իրավարար վճիռը եւ Սեւրի դաշնագիրը: Արեւմտահայոց Համագումարի ծրագրի ձեւաչափը արեւմտահայոց եւ Թուրքիայում ապրող հայ փոքրամասնության քաղաքացիական, կրոնական եւ այլ տեսակի իրավունքներն են՝ Լոզանի դաշնագիրը եւ այդ նույն նշանակության հարակից այլ իրավական ակտեր ու որոշումներ:

Մեր ամեն քայլ ուղղված է նաեւ նորաստեղծ կառավարության շուրջ նոր մարդիկ ընդգրկելուն:

Որպես առաջին քայլ, այս ուղերձով անմիջապես իրավիքում ենք Ձեզ՝ մասնակցեցնում կառավարության աշխատանքներին՝ Ձեր ողջ կարողություններով: Մենք պատրաստ ենք համագործակցելու յուրաքանչյուր հայի հետ, ում մտահոգում է Արեւմտյան Հայաստանի հայի եւ Արեւմտյան Հայաստանի ապագան:

Ունանք կարծում են, թե իրենք դուրս են մնացել աշխատանքներից եւ նախնադրել են կրավորական կեցվածք, ունանք նայում են կասկածանքով, մյուսներն էլ՝ թերահավատությամբ:

Սակայն վաղ, թե ուշ բոլորն էլ պետք է միանան Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդին եւ Արեւմտյան Հայաստանի Կառավարությանը: Այլընտրանք չկա: Հարկավոր է ընդամենը առաջին քայլը կատարել, համագործակցել:

Որովհետեւ միայն առողջ համագործակցության միջոցով կարող ենք ապահովել բոլորիս բավարարող արդյունքներ:

Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը, հիմնադրման օրվանից առ այսօր իրականացնում է միայն եւ միայն այնպիսի աշխատանքներ, որոնք անցնում են հստակ ընթացակարգ:

Շտապողականությունը, ընդհանրապես, հարիր չէ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությանը, սակայն գոյություն ունի մի իրավիճակ, երբ դանդաղելը հավասար է ինքնառնջացման:

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը եւ Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարությունը միտված է վերացնելու նաեւ այն սխալները, որոնք հիմքային են հայոց ընկալումներում:

**Արեւմտյան Հայաստանի Վտարանդի
Կառավարության Արտաքին գործերի
հանձնախմբի ղեկավար՝
Արամ Մկրտչյան**

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ԴԱՏԱԴԱՐՏԷ ՀԱԼԷՊԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

Այսօր առաւօտեան, Սուրիոյ Զալէպ քաղաքի մէջ տեղի ունեցած պայթիւններուն, զոհ գնաց մօտ 25-ամեայ Վիզէն Զայրապետեան:

Համալսարանական Վիզէն Զայրապետեանը պայթիւնի հետեւանքով վնասուածքներ ստանալէն ետք, տեղափոխուած է հիւանդանոց, ուր անհրաժեշտ եղած

է զինք վիրահատել, սակայն անոր կեանքը փրկել չեն յաջողած:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը եւ Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութիւնը, Արեւմտեան Հայաստանի աշխարհասփիւռ հայութեան անունից կը ցավակցէ եւ միաժամանակ, իր զորակցութիւնը կը հայտնէ Ձեզ, հարգելի **ծնողքներ**:

Կը կիսենք Ձեր վիշտն ու ցավը, կը մաղթենք տոկունութիւն եւ ոգու արիւթիւն, կը հայտնենք մեր զորակցութիւնը:

Հարգանքներով՝

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի
Նախագահ՝ Արմենակ Արախամեան
Արեւմտեան Հայաստանի
Վտարանդի Կառավարութեան
Վարչապետ Տիգրան Փաշաբեգեան

10.02.2012 թ.

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՃՇՁՐԻՏ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ՝ 1915-1923 ԹԹ., ԹԵ 1894-1923 ԹԹ.

PanARMENIAN.Net – ը հաղորդում է, որ «Աժ արտաքին հարաբերությունների մշտական հանձնաժողովի նիստում Արմեն Ռուստամյանի նախագահությամբ քննարկվեց Լարիսա Ալավերդյանի հեղինակած «1988-1994թթ. ընթացքում հայերի նկատմամբ Ադրբեջանի ոճրագործությունները 1915-1923թթ. Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի կողմից կազմակերպված եւ իրականացված ցեղասպանության շարունակություն ճանաչելու մասին է Աժ հայտարարության նախագիծը» /16 մարտի 2012:

Ինչ խոսք, լավ նախաձեռնություն է, սակայն իրավաբանական դիրքորոշման տեսակետից կարելու է, թե ի՞նչ ժամանակահատվածում եւ ո՞ւմ կողմից է իրականացվել Հայոց ցեղասպանությունը: Այդ իմաստով մերժելի է 1915-1923 թթ. ձեւակերպումը: Գիշտ է պատմականորեն փաստված 1894-1923 թթ. ձեւակերպումը եւ ժամանակագրությունը, որովհետեւ երեք, եւ ավելի, իրար հաջորդող թուրքական կառավարություններ նույնատիպ բնաջնջման գործողություններ են իրականացրել հայերի նկատմամբ: Համեմատելու համար ուղարկում ենք նախագահ Գյուլին ուղղված Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի դիմումը՝ ուղղված Թուրքիայի նախագահ Աբդուլլահ Գյուլին:

Բացի դրանից, կարելու է հիշատակել 1894-96 թթ. Աբդուլ Համիդ 2-ի կազմակերպած Կիլիկիայի հայերի կոտորածները, 1909 թ. երիտթուրքերի կազմակերպած Ադանայի հայության կոտորածները, որոնք նույնպես

Հայոց ցեղասպանության դրվագներից են: Մենք ոչ իրավական, ոչ քաղաքական եւ ոչ էլ բարոյական իրավունք ունենք դրանք անտեսելու եւ մոռացության մատնելու, առավել եւս, որ դրանք Հայոց պահանջատիրության ապագա քայլերի իմաստով խիստ կարելու է նշանակություն ունեն ընդհանուր շղթայի մեջ:

Հիշեցնենք նաեւ, որ Հայաստանի Հանրապետության Հռչակագրի 11-րդ հոդվածում նշված է, որ՝ «Հայաստանի Հանրապետությունը սատար է կանգնում 1915 թվականին Օսմանյան Թուրքիայում եւ Արեւմտյան Հայաստանում Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործին»: Ուստի, կարելու է այսպիսի նախաձեռնությունների ժամանակ խորհրդակցել Արեւմտյան Հայաստանի հայերի իրավունքների պաշտպանության դիրքերում գտնվող կազմակերպությունների ու կառույցների հետ, այդ թվում՝ Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի:

Արեւմտյան Հայաստանի Ազգային Խորհրդի
Լրատվական բաժին

20.03.2012 թ.

Ապրիլի 24, 2012 Ռոստովի մարզ, Մեծ Սալա

Ապրիլի 24, 2012 Ռոստովի մարզ, Մեծ Սալա

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Պետք է հստակորեն տարբերակել Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ժամանակը՝ Հայոց ցեղասպանության դատապարտման ժամանակից, որովհետև դրանք տարբեր հասկացություններ են եւ տարբեր ժամանակային փուլերում են գտնվում:

Եթե Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ժամանակը 1965-1985 թթ. էին, ապա Հայոց ցեղասպանության դատապարտման ժամանակը հիմա է հասունացել:

Եթե Հայոց ցեղասպանության ճանաչում ասելով նկատի ունեին ցեղասպանության միջազգային ճանաչումն ու դատապարտումը, ապա Հայոց ցեղասպանության դատապարտում ասելով պետք է հասկանալ ցեղասպանության դատապարտում միջազգային իրավական ատյանում եւ ցեղասպանության հետեւանքների վերացում:

Ինչը նշանակում է, որ դեպի ցեղասպանության դատապարտման ճանապարհը հայությունը արդեն անցել է եւ կարիք չկա նրան ապակողմնորոշել, իբր՝ «Ցեղասպանության ճանաչման գործընթացը առաջ է ընթանում եւ, ըստ այդմ, պետք է այդ գործընթացը շարունակել մինչեւ Թուրքիան ընդունի ցեղասպանությունը» ոգով:

Որպես ապացույց ասվածի, քննենք պատմական փաստերն ու ժամանակահատվածները:

1. Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ժամանակը՝ 1965-1985 թթ.:

Լոզանի կոնֆերանսից հետո՝ 1923-1965 թթ., Հայոց ցեղասպանության խնդիրը Միջազգային ընկերակցությունը վարպետորեն շրջանցեց եւ մոռացության մատնեց:

Մոռացության արգելապատնեշը հնարավոր եղավ չեզոքացնել 1965 թ. Մեծ եղեռնի 50-ամյա տարելիցի օրերին Խորհրդային Հայաստանում բռնկված պահանջատիրության ցույցերով ու շարժումով, 60-ականների սերունդի գործունեությամբ եւ, մանավանդ, 1973-1975 թթ. Սփյուռքում ձեւավորված ազգային ազատագրական պայքարի՝ Գուրգեն Յանիկյանի, Գեորգ Աճեմյա-

նի, Սիմոն Սիմոնյանի, Հայաստանի Ազատագրության Հայ Գաղտնի Բանակի, Հայոց Ցեղասպանության Արդարության Մարտիկների եւ այլ անհատների ու կազմակերպությունների մեծ ջանքերի ու զոհողությունների զնով:

Այդ ժամանակ է, որ Նորագույն զինյալ ազատագրական պայքարի ծավալմանը զուգընթաց՝ համաշխարհային լրատվամիջոցները բառացիորեն ողողվեցին Հայաստանի, հայության եւ Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ բազմահատոր տեղեկատվությամբ, հարցազրույցներով, հոդվածներով, գրքերով, հաղորդաշարերով ու ֆիլմերով...

1983-1985 թթ. աննախադեպ սադրանքների ու բռնամիջոցների ձեռագրով հայ ազատագրական պայքարը ժամանակավորապես կասեցվեց: Ժամանակավորապես, որովհետև 1988-ի Արցախյան շարժումով այն կրկին հառնելու էր:

ԱՄՆ Սենատի Արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովում դեռ նախորդ՝ 2007-ի, լսումների առիթով ասել ենք, որ ցեղասպանության ճանաչման գործընթացն ավարտվել է (1), ավարտվել է 1985-ով: 1985-ը՝ Գորբաչովյան պերեստրոյկայի եւ 1987-ը Եվրոպական պառլամենտի «Հայկական հարցի քաղաքական լուծման մասին» բանաձեւի ընդունման տարեթվերն են, որոնց անմիջապես հաջորդել են Սունգա-յիթում, Բաքվում, Գանձակում եւ Ադրբեյջանի այլ վայրերում բնակվող հայազգի քաղաքացիների կոտորածը, բռնագաղթը եւ ԼՂՀ-ի, ՀՀ-ի դեմ Ադրբեյջանի սանձազերծած ռազմական ագրեսիան:

2. Հայոց ցեղասպանության դատապարտման ժամանակը՝ 1994-ից հետո ընկած ժամանակահատված:

Նոր ժամանակների հայ ազգային ազատագրական պայքարի երկրորդ փուլը Արցախյան ազատամարտն է՝ 1988-1994 թթ., որի հաղթական ավարտից հետո, պետք է գար ցեղասպանության դատապարտման ժամանակը, մանավանդ, երբ ազգովին դիմակայել էինք հայերի նոր ցեղասպանություն կազմակերպելու դավադրությանը:

Խոստովանենք, որ թանկարժեք ժամանակը կորս-

ված է, բայց ամեն ինչ կորած չէ:

Պարզապես, պետք է ընդունել, որ ցեղասպանության ճանաչման գործընթացն ավարտված է եւ պետք է անցում կատարել ցեղասպանության դատապարտման գործընթացին:

Հիշեցնենք, որ Հայոց ցեղասպանության դատապարտման հարցով երեք եւ ավելի կողմեր կարող են դիմել միջազգային դատարան:

ա) Հայաստանի Հանրապետությունը (2), որը սակայն, այս հարցով, այժմ գտնվում է ճնշումների տակ,

բ) ՄԱԿ-ի անդամ ցանկացած պետություն, որը ՄԱԿ-ի «Ցեղասպանության հանցագործությունը կանխարգելելու եւ դրա համար պատժի մասին» Կոնվենցիայի համաձայն՝ ստանձնել է այդպիսի պարտավորություն (3):

գ) ՄԱԿ-ի Անվտանգության Խորհուրդը, բնականաբար, եւ՝

դ) Արեւմտյան Հայաստանի հայությունը, որպես ցեղասպանության ենթարկված եւ բնօրրան հայրենիքից բռնազաղթված հավաքականություն, այստեղ սակայն ուսումնասիրելու եւ վերջնականապես կողմնորոշվելու խնդիրներ կան...

Արեւմտյան Հայաստանի Կառավարության
Լրատվական բաժին
19.04.2012 թ.

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՆԱԶԱՎԹՎԱԾ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԿՊՊԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ՀՆԶՈՂ ՄԽԱԼ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Պետք է ասել, որ հաճախ են կատարվում ոչ ճիշտ ձեւակերպումներ եւ հնչում սխալ մեկնաբանություններ, որոնք խեղաթյուրում են առկա իրողությունները, առաջացնում վնասակար կարծրատիպեր եւ ապակողմնորոշում հասարակությանը: Մեջբերենք երկու օրինակ, երկուսն էլ հնչել են ԱՄՆ Սենատի Արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովում Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ Բանաձեւի ընդունման փաստի առնչությամբ:

ա) Ոչ ճիշտ ձեւակերպում է. «Եթե հողերը վերադարձնեն, ի՞նչ ենք անելու այնտեղ ապրող 6 միլիոն քրդերին»:

Պատասխանը մեկն է. «Ներկայիս Հայաստանում եւ վաղվա Հայաստանում գործելու են Հայաստանի Հանրապետության Անկախության Հռչակագիրը, Սահմանադրությունը, օրենքները եւ բոլոր նրանք, ովքեր կապրեն այդ պետության մեջ որպես հանրապետության օրինապահ քաղաքացիներ, կշարունակեն այնտեղ ապրել խաղաղ ու ստեղծագործ կյանքով: Նրանք, ովքեր չեն ընդունի Հայաստանի Հանրապետության Անկախության Հռչակագրի, Սահմանադրության, օրենքների գերակայությունը՝ կարող են հեռանալ: Դա վերաբերում է եւ 6 միլիոնին, եւ 60 միլիոնին, թվաքանակը այստեղ կարելու չէ, կարելուը պետության կազ-

Ծանոթագրություն

1. Տես, «Ուխտ Արարատի» պարբերական, թիվ 3 (14), հոկտեմբեր - նոյեմբեր, 2007, էջ 55-56:

2. Տես, Իրավաբանական գիտությունների ֆրանսիացի դոկտորը հայերին առաջարկում է դիմել միջազգային դատարան՝ ընդդեմ Թուրքիայի, www.News.am, Մարտ 16, 2012 | 01:24:

3. Տես, Հոդված 8. Յուրաքանչյուր պայմանավորվող կողմ կարող է դիմել Միավորված ազգերի կազմակերպության իրավասու մարմիններին՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությանը համապատասխան ձեռնարկելու այնպիսի գործողություններ, որոնք նրանք անհրաժեշտ են համարում ցեղասպանությունը եւ 3-րդ հոդվածում թվարկված որեւէ այլ արարք կանխարգելելու եւ ճնշելու համար:

Հոդված 9. Պայմանավորվող կողմերի միջեւ վեճերը՝ կապված սույն Կոնվենցիայի մեկնաբանման, կիրառման եւ կատարման հետ, ներառյալ նաեւ ցեղասպանություն կամ 3-րդ հոդվածում թվարկված որեւէ արարք կատարելու համար այս կամ այն պետության պատասխանատվության վերաբերյալ վեճերը, հանձնվում են Միջազգային դատարանի քննարկմանը՝ վեճի կողմերից յուրաքանչյուրի պահանջով:

մակերպման ձեւն է ու բովանդակությունը»:

Նույն հաջողությամբ նույն հարցը կարելի է ուղղել Գերմանիայի, Ֆրանսիայի, Մեծ Բրիտանիայի... ներկայացուցիչներին. «Իսկ ի՞նչ եք անելու Գերմանիայում... ապրող 5 միլիոն թուրքերին»: Պատասխանը կլինի՝ «Թուրքերը Գերմանիայում ինտեգրվում են եւ պարտավոր են հարգել պետության Սահմանադրությունն ու օրենքները»:

Այլապես, ստացվում է, որ կարելի է արդարացնել Ռալֆ Պիտերսի այն ձեւակերպումը, թե՝ «Հիշենք նաեւ 5 հազար տարվա վաղեմության մի փոքրիկ կեղտոտ գաղտնիք: Էթնիկական գտումն իր գործն անում է» (1):

Այդպես ստացվում է, թե կարելի է ցանկացած ազգի, երկարաշունչ կամ մի կարճ ժամանակահատվածում, «էթնիկ գտումների» (ցեղասպանության) ենթարկել ու բռնազավթել նրա բնօրրան հայրենիքը: Ամենեւին, մեր պարագայում հայությունը վճռական է, որ իրենից հափշտակվածը լիովին վերադարձվի տիրոջը՝ հայությանը:

բ) Սխալ մեկնաբանություն է. «Եղեռնի ճանաչումը մեկ օրվա, մեկ տարվա հարց չէ... Թուրքիան պետք է փոխվի... ճանաչի ցեղասպանությունը»:

Անշուշտ, կողմերի համար՝ եւ հայերի, եւ թուրքերի, լավագույն տարբերակ կլինի, եթե Թուրքիայի Հանրապետությունը ճանաչեր Հայոց ցեղասպանությունը

եւ հայության կրած վնասը հատուցեր, այդ թվում՝ բռնազավթված տարածքները վերադարձնելու միջոցով: Բայց, քանի որ հայությունը չի կարող նստել ու սպասել, անհրաժեշտ է գտնել խնդրի հանգուցալուծման այլ տարբերակ:

Այստեղ է, որ պետք է տարբերակել ցեղասպանության ճանաչման եւ ցեղասպանության դատապարտման գործընթացները, որովհետեւ ճանաչումը քաղաքական ակտ է, դատապարտումը՝ իրավական: Ճանաչումը գերազանցապես քաղաքական ակտ է եւ կարելի է նշանակություն ունի հարցի իրավական հիմքերն ամրապնդելու տեսակետից:

Թուրքիան կարող է ճանաչել ցեղասպանությունը, բայց հույսը դնելով իր դաշնակիցների աջակցության վրա, փորձել իրաժարվել վնասի հատուցումից (2), թեւէ դրա իրավունքը չունի, որովհետեւ Օսմանյան Թուրքիայի իրավահաջորդն է, ժառանգորդը: Ոչ մի հանցագործ ինքնական չի ընդունում մեղքը, քանի դեռ չի կանգնում դատարանի առաջ: Ուստի, խնդիրն ուղիղ պետք է դնել, որ՝ «Հայոց ցեղասպանության դատապարտման եւ վնասի հատուցման խնդիրը միջազգային դատարանի իրավասության հարց է, որի վճիռը իրականացման տեսակետից պարտադիր է ցանկացած պետության, այդ թվում՝ Թուրքիայի Հանրապետության համար»: Այս դեպքում այլեւս կարելի է Թուրքիայի կողմից ցեղասպանության ուղղակի կամ անուղղակի ճանաչումը:

Ինչպես կարող ենք համոզվել, կարիք չկա հասարակության մեջ ձեւավորել այն սխալ տեսակետը, թե՝ «Եթե Թուրքիան չի ճանաչում ցեղասպանությունը, ուրեմն հարցը փակուղի է մտնում», կամ՝ «Որպեսզի հարցը լուծվի, պետք է սպասել մինչեւ Թուրքիան փոխվի»: Ամենեւին: Թուրքիան ընդամենը կարող է խոչընդոտներ հարուցել, ինչը եւ ճգնում է անել ժամանակ շահելու նպատակով՝ առաջարկելով խնդիրը հանձնել պատմաբանների քննարկմանը: Մինչդեռ, եւ ցեղասպանության, եւ Հայկական հարցի հանգուցալուծումը միջազգային դատարանի ձեռքում է:

Զուգահեռ, երբեք ավելորդ չէ կրկնել, որ հաշվի առնելով Միջին Արեւելքում եւ Կովկասում տիրող ներկա ռազմա-քաղաքական իրողությունները՝ հայությունն ու Հայաստանը պետք է մշտապես պատրաստ լինեն

համապարփակ ինքնապաշտպանության եւ ազգային ազատագրական պայքարի, պաշտպանելու եւ հաստատելու համար ազգային պետական բոլոր իրավունքները բնօրրան հայրենիքի՝ Հայաստանի նկատմամբ:

Արեւմտյան Հայաստանի Կառավարության Լրատվական բաժին

19.04.2012 թ.

Ծանոթագրություն

1. Տես, Ռալֆ Պիտերս, «Միջին Արեւելքի նոր քարտեզը ըստ արյունակցական կապերի եւ հավատի նմանությունների», թարգմանությունը եւ նախաբանը «Ազ-

գ» օրաթերթի, 25.08.2006: Blood borders, How a better Middle East would look, By Ralph Peters, All content . 2006, Armed Forces Journal | Terms of Service.

2. Տես, Եվրոպական պառլամենտի 1987 թ. հունիսի 18-ին ընդունած «Հայկական հարցի քաղաքական լուծման մասին» Բա-

նաձեւը, Հոդված 2. (Եվրոպական պառլամենտը...) «Գտնում է, որ ողբերգական իրադարձությունները, որ տեղի ունեցան 1915-1917 թվականներին Օսմանյան կայսրության տարածքում հայերի նկատմամբ, հանդիսանում են ցեղասպանություն, համաձայն «Ցեղասպանության հանցագործությունը կանխարգելելու եւ դրա համար պատժի մասին» Կոնվենցիայի, ընդունված ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի կողմից 1948 թվականի դեկտեմբերի 9-ին: Նշում է միաժամանակ, որ ժամանակակից Թուրքիան պատասխանատու չի կարող համարվել Օսմանյան կայսրության հայ բնակչության ողբերգության համար եւ ամենայն հաստատականությամբ ընդգծում է, որ պատմական այդ իրադարձությունների ճանաչումը որպես ցեղասպանության՝ առիթ չի կարող հանդիսանալ քաղաքական, իրավական կամ նյութական որեւէ պահանջի այսօրվա Թուրքիայի նկատմամբ»:

Մշո Սուրբ Կարապետ 21-րդ դար

<http://www.western-armenia.eu/stat.gov.wa/index.htm>